

ประสบการณ์การทำงานวิจัย : เล่าสู่กันฟังภายใต้โจทย์ “แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง และกระบวนการสื่อสารวัฒนธรรมการเรียนรู้” ด้วยการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ผศ.ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์
อาจารย์ประจำ มจร วิทยาเขตเชียงใหม่

บทนำ

ความสำคัญของปัญหาต่อการศึกษ ได้จากแนวคิดวัฒนธรรมโลก (Global Culture) จะเกิดจากวัฒนธรรมชุดใดเพียงชุดหนึ่งเป็นไปไม่ได้ หากเกิดจากวัฒนธรรมผสมผสานเข้าด้วยกัน กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) นับจากทศวรรษ ๑๙๘๐-๑๙๙๐ ประเด็นเกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นจากการกระจายของสื่อเทคโนโลยีในปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้สัมผัสรับรู้เหตุการณ์ในเวลาเดียวกันทั่วโลก ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้โลกเกิดความแตกต่าง กลายสภาพเป็น “หมู่บ้านโลก” ซึ่งนักวิชาการเห็นว่าเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการกลืนกลายวัฒนธรรม หากมองมิติการสื่อสารกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปในเชิงผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมโลก เชิงบวก คือ วัฒนธรรมภายนอกนำสิ่งดี ๆ เข้าสู่ชุมชน เช่น รายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนเชิงลบ คือ ความรู้สึกที่ว่าวัฒนธรรมของตนด้อยกว่า กล่าวได้ว่า การพบปะกันระหว่างวัฒนธรรมดังกล่าวสามารถแสดงออกมาในรูปแบบการข้ามสายพันธุ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridity) ที่มีได้มีเพียงหนึ่งเดียว ในบางครั้งกระบวนการผสมผสานมีความลงตัว (Articulation) บางครั้งอาจเป็นกระบวนการที่วัฒนธรรมโลกและท้องถิ่นเดินไปอย่างคู่ขนาน (Running in a parallel line) หรือที่ต่างฝ่ายต่างแยกกันอยู่ บางครั้งก็อาจเป็นส่วนผสมที่เข้ากันไม่ได้ไม่สนิท (Unplugging) เช่น วัฒนธรรมภายนอก ตั้งค่านิยมหรือกระแสแฟชั่นนิยมที่เป็นตัวแบ่งเขตระหว่างผู้ใหญ่และเด็กวัยรุ่น และในบางครั้งการผสมผสานทางวัฒนธรรมอาจนำไปสู่ความขัดแย้ง (Conflict) อาทิ กระแสการต่อต้านความเจริญจากภายนอกที่เข้ามาในท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของกลุ่มคนและวัฒนธรรม เช่น พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในอำเภอสบเมย แม่ลาน้อย ขุนยวม ที่ประกอบด้วยคนเมือง ชาวไทใหญ่ จีนฮ่อ พม่า และ ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ราวร้อยละ ๖๐ ของประชากรทั้งหมด ได้แก่ ม้ง (แม้ว) แบ่งออก

เป็น ๒ กลุ่ม คือ ม้งขาวและม้งลาย ลีซู (ลีซอ) ลำหู่ (มุเซอ) แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ มุเซอแดง และ มุเซอดำ ลัวะ พบได้ มากที่เขตรอยต่ออำเภอแม่ลาน้อย และ ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง) ซึ่งแยกออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กะเหรี่ยงโปว พบมากที่อำเภอแม่สะเรียงและอำเภอสบเมย กับกะเหรี่ยงสะกออาศัยอยู่ทุกอำเภอ ปาดองหรือกะเหรี่ยงคอยาวโดยต่างชนเผ่ายังคงรักษาวัฒนธรรมของตนในขณะเดียวกันก็อยู่ร่วมกับเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมที่ต่างกันได้โดยไม่เคยปรากฏความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมแต่อย่างใด มีประเพณีวัฒนธรรมที่ยังคงรักษาสืบสานกันไว้หลายร้อยปี ถือว่า แม่ฮ่องสอนเป็นที่มั่นทางวัฒนธรรมแห่งสุดท้ายที่เหลืออยู่ อย่างไรก็ตาม ปัญหาการสูญเสียอัตลักษณ์ ทางด้านชาติพันธุ์ สังคมและวัฒนธรรม กำลังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากปัจจุบันสังคม ของชุมชนชาวเขาเปิดสู่สังคมภายนอกมากขึ้น มีการโยกย้ายไปใช้ชีวิตในสังคมเมือง มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด โรคเอดส์ รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน เหล่านี้ส่งผลต่อการถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรมได้ง่าย

ภาพแสดง คนพื้นที่สูง ม้ง (แม้ว) / ลีซู (ลีซอ) ลำหู่ (มุเซอ) / ปกาเกอญอ (กะเหรี่ยง)

การดำเนินงานของพระบัณฑิตอาสาที่ผ่านมา ทำให้รู้ว่าชุมชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณี การแต่งกาย ภาษาพูดและภาษาเขียน ข้อห้าม ข้อนิยมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาและทำไร่เป็นหลัก มีความเชื่อในผีสงนางไม้ควบคู่กับการนับถือพระพุทธศาสนามายาวนาน แต่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร เพราะในชุมชนยังไม่มีวัดหรืออาคารที่มีพระสงฆ์อยู่ประจำทำให้ไม่สามารถทำบุญเข้าวัดฟังธรรม และเรียนรู้หลักธรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ประกอบกับชุมชนตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดาร ห่างไกลจากความเจริญ การสงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ ส่งเสริมการศึกษา สร้างศาสนทายาททางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การรณรงค์ให้ลด ละ เลิกอบายมุข สอนภาษาไทยให้ ชาวบ้านที่ไม่รู้หนังสือ ส่งเสริมการอาชีพ ให้ความรู้ด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน อนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่า นำชาวบ้านแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การสร้างแกนนำชาวพุทธและการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนบนพื้นที่สูงเป็นพลเมืองที่ดี มีการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ดังนั้น ควรมีการศึกษาวัฒนธรรมด้วยการสื่อสารวัฒนธรรม คือ การติดต่อสื่อสารของคนที่ใช้ภาษาต่างกันและมาจากความต่างของวัฒนธรรม คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ก่อให้เกิดการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากข้อสงสัยที่ว่า การสื่อสารซึ่งมีภาษาและภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะเข้าใจกันได้อย่างไร มีส่วนไหนที่น่าจะเข้าใจกันได้ ส่วนไหนที่น่าจะเป็นอุปสรรคขวางกั้น ความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีวิธีสื่อสารต่างวัฒนธรรมต่อกันอย่างไร มีความเคารพต่อกันและกัน โดยความรู้สึกเหล่านั้น มีได้อยู่ในวงกรอบของความอดทนต่อกัน แต่เป็นความรู้สึกที่ดีคือมีความซาบซึ้งต่อความแตกต่างของกันและกัน เนื่องจากวัฒนธรรมเล็ก ๆ เช่น ประเพณี และพิธีกรรมในชุมชนบนพื้นที่สูงกำลังมีแนวโน้มค่อย ๆ เริ่มสูญสลายไป จึงต้องรื้อฟื้นและธำรงรักษาวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่ต่อไป รวมทั้งกระบวนการผลิตงานวัฒนธรรมและขยายตัวมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น ในฐานะเป็นบุคคลสำคัญในชุมชนบนพื้นที่สูงก็ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งผลการศึกษาจะนำไปพัฒนาต่อยอดในขอบเขตพื้นที่ที่พระสงฆ์ได้ปฏิบัติงานอยู่ โดยมุ่งเน้นการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Model) ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติและกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประโยชน์เชิงวิชาการที่ได้ คือ องค์ความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในการเผยแพร่สาธารณชน และ Model พื้นที่ต้นแบบพื้นที่สูง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ บนพื้นที่สูงในด้านการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ ผู้อ่านจะได้ศึกษาตามรายละเอียดที่ปรากฏในบทความนี้

ความหมาย

การสื่อสารวัฒนธรรม (Cultural Communication) หมายถึง กระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร (Message) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม อาจเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ วิธีการในการปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม จริยธรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ มีการยอมรับและปฏิบัติ สามารถถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้ส่งสาร (Sender) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel/Media)

เครือข่าย (Network) หมายถึง ขบวนการทางสังคมที่เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และความต้องการบางอย่างร่วมกัน โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน ในที่นี้หมายถึง กลุ่ม พระสงฆ์ที่ทำงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่สูง ได้แก่ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา พระธรรมจาริก

พระนักพัฒนา (Buddhist Monk Developer) หมายถึง พระภิกษุที่ทำหน้าที่พัฒนาสังคม เช่น การศึกษา การสังคมสงเคราะห์ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจชุมชน สาธารณสุขชุมชนและจิตใจ ในที่นี้หมายถึง พระบัณฑิตอาสาพัฒนา ชาวเขา พระธรรมจาริก

- 1. อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน
- 2. อำเภอขุนยวม
- 3. อำเภอปาย
- 4. อำเภอแม่สะเรียง
- 5. อำเภอแม่ออน
- 6. อำเภอสบเมย
- 7. อำเภอปางมะผ้า

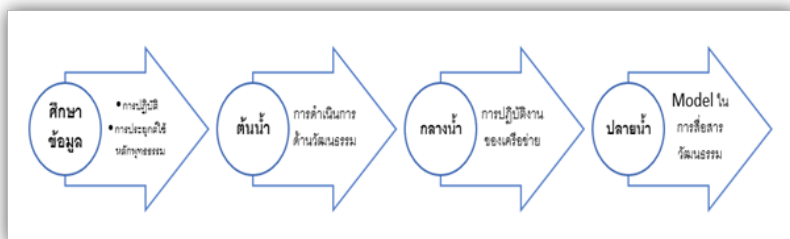
แผนที่อำเภอในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาพแสดงอาณาเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจำนวน ๗ อำเภอ ที่มา: <https://th.wikipedia.org/wiki/>

ชุมชนบนพื้นที่สูง (Highland Ethnic Groups) หมายถึง พื้นที่ที่เป็นที่อยู่ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ หรือเป็นที่ตั้งบ้านเรือนและที่ทำกินที่มีความลาดชัน โดยเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๓๕ หรือมีความสูงกว่า ระดับน้ำทะเล ๕๐๐ เมตร ขึ้นไป ในที่นี้หมายถึง หมู่บ้านที่พระบัณฑิต อาสาพัฒนาชาวเขา พระธรรมจาริก ทำงานพัฒนาชุมชนในปัจจุบันจังหวัดแม่ฮ่องสอน

เป้าหมายการศึกษาและผลลัพธ์เชิงวิชาการ

ผู้ศึกษาวิจัยได้ตั้งเป้าหมายไว้ ๔ ประการ และได้ผลลัพธ์เชิงวิชาการที่น่าสนใจยิ่ง โดยกำหนดกรอบการดำเนินการศึกษาไว้ ดังนี้

ประสบการณ์การทำงานวิจัย : เล่าสู่กันฟังภายใต้โจทย์ แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาฯ ๓๒๕

อธิบายสภาพพื้นที่เมืองแม่ฮ่องสอน ส่วนมากพื้นที่เป็นภูเขา ป่าเขาทิวกันดาร หุบเขาที่สลับซับซ้อนล้อมรอบในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและบางส่วนเป็นที่ราบเชิงเขา มีแม่น้ำไหลผ่าน ประชาชนมีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน เช่น ปลูกข้าวโพด ถั่วแดง ถั่วเหลือง กระเทียม งา เลี้ยงสัตว์ มีการทำอาชีพเสริม คือ ทอผ้า จักสาน คำชาย รับจ้าง และหาของป่าจำหน่าย หน่วยงานที่มาสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมมีทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น หน่วยงานราชการของอำเภอ เกษตรอำเภอ ประมงอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล พระธรรมจาริก พระบัณฑิตอาสาพัฒนาสังคม มูลนิธิเผยแผ่พระพุทธศาสนาถิ่นกันดาร ศูนย์ฝึกอาชีพแม่ฮ่องสอน สาธารณสุขตำบล เกษตรบนพื้นที่สูง และองค์กรเอกชนไม่แสวงหาผลกำไร (NGO=Non-government Organization)

การปฏิบัติในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสื่อสารวัฒนธรรม

การศึกษาแนวทางปฏิบัติในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของเครือข่ายพระนักพัฒนา

ภาพแสดงงานบุญตานกล้วยสลากในพื้นที่สบเมย แม่ลาน้อย ชุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอน

ชุมชนบ้านสบเมย แม่ลาน้อย ชุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอน มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนทำบุญ ไหว้พระสวดมนต์ทุกวันพระ ๑๕ ค่ำ มีการปฏิบัติธรรม การณรงค์จัดกิจกรรมให้ชาวบ้านลด ละ เลิกเหล้าและยาเสพติด การสั่งสอนให้ชาวบ้านนำหลักศีล ๕ ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม เช่น ตานกล้วยสลาก สรงน้ำพระธาตุประจำปี เป็นต้น ใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาและหลักธรรมพื้นฐานในการดำเนินชีวิต การเปิดสื่อธรรมะให้ชาวบ้านชมและยกตัวอย่างผู้สูงอายุที่เป็นต้นแบบในการปฏิบัติตน การเดินธรรมาศตรา การอบรมนักเรียนทุกวันพระ เยี่ยมชาวบ้านและแจกยารักษาโรค สมทานางดเหล่าเข้าพรรษา ทำแนวกันไฟทำปุ๋ยหมัก ปัญหาในการใช้หลักพุทธธรรมในการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม คือ การใช้ภาษาและการสื่อสารกับชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และไม่สามารถสวดมนต์ได้ ผลลัพธ์คือ ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความสามัคคีเกื้อกูลกัน ความขัดแย้งน้อยลง รู้จักเก็บออมเงิน ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน มีความสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างพระนักพัฒนากับชาวบ้าน โดยพึ่งพาซึ่งกันและกัน

ผลการดำเนินการด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

การติดตามผลการดำเนินการด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ สบเมย แม่ลาน้อย ชุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอนของเครือข่ายพระนักพัฒนา ชาวบ้านมีความสามารถอ่านและเขียนภาษาถิ่นได้ดีขึ้น มีความรู้หลักธรรมพระพุทธศาสนามากขึ้น มีความสามัคคี มีอาชีพที่สุจริตและมีความมั่นคงในชีวิตเพิ่มขึ้น มีใจร่วมสนับสนุนกิจกรรมของอาศรม บางคนนับถือศาสนาคริสต์ แต่ยังใส่บาตรพระและร่วมทำบุญทำทาน สืบทอดอนุรักษวัฒนธรรมของบรรพบุรุษตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ส่วนปัญหาในการสื่อสารวัฒนธรรม คือ เรื่องของภาษาในการสื่อสารภาษาถิ่นกับชาวบ้านในชุมชน ขาดทุนสนับสนุนและอุปกรณ์ในเผยแพร่หรือจัดกิจกรรม ขาดพระภิกษุอยู่ประจำอาศรม หลายพื้นที่เข้าถึงยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูฝน โดยมีการประยุกต์การสื่อสารวัฒนธรรม คือ จัดการอบรมบุคลากรด้านภาษาถิ่น เช่น ภาษาปาเกอะญอ ดำเนินการจัดกิจกรรมที่รวมพลังชุมชน เช่น ปลูกต้นไม้ บวชป่า หล่อพระพุทธรูป สร้างเจดีย์ทรายและพัฒนาอาศรม เป็นต้น สรุปได้ว่า พระนักพัฒนาต้องมีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกโดยนำหลักทฤษฎีการสอนมาประยุกต์ใช้ วางแผนรวมกลุ่มกันสร้างเครือข่ายการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้มแข็งในพื้นที่สูง

การปฏิบัติงานของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการสื่อสารวัฒนธรรม

การวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติการของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อ การเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ สบเมย แม่ลาน้อย ชุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอนของเครือข่ายพระนักพัฒนา ซึ่งประกอบด้วย

ประสบการณ์การทำงานวิจัย : เล่าสู่กันฟังภายใต้โจทย์ แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาฯ ๓๒๗

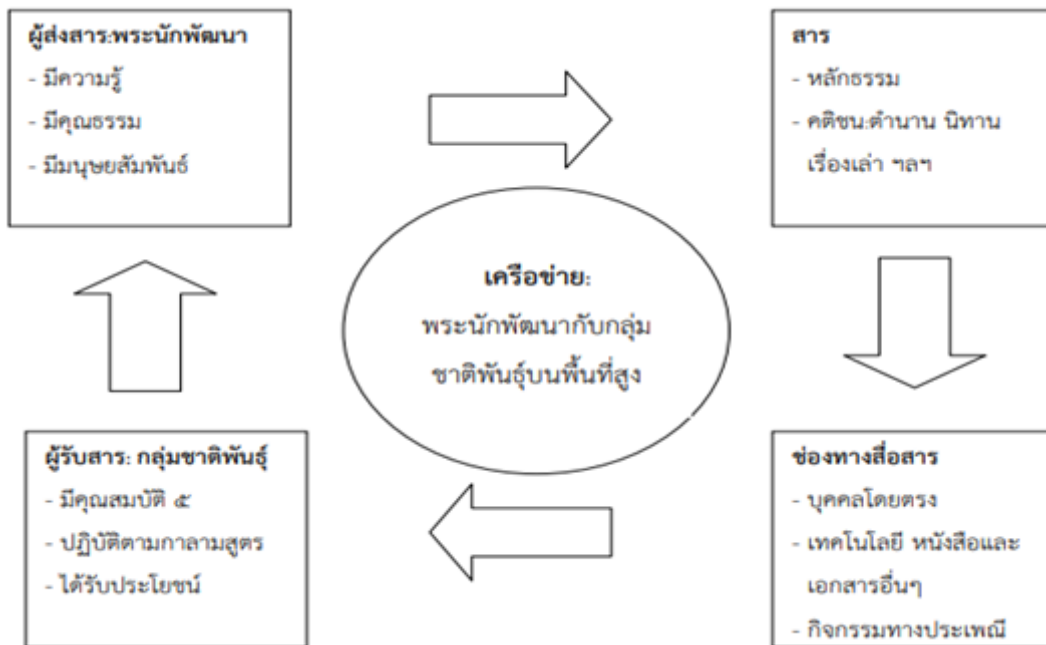
๑. การสื่อสารของพระนักพัฒนา (Sender) ต้องทำงานเชิงรุกมีทักษะในการสื่อภาษาถิ่นกับกลุ่มชาติพันธุ์ ทำงานด้วยใจรักและมีปณิธานที่ชัดเจน บางครั้งอาจประสบปัญหาจึงอย่าท้อถอยในการทำความเพียร และไม่ถือต่อการทำความดี

๒. เนื้อธรรม (Message) พระนักพัฒนาควรเป็นหลักธรรมที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน มีประโยชน์ต่อชาวบ้าน

๓. ช่องทางการสื่อสาร (Channel) พระนักพัฒนานั้นเกี่ยวข้องกับการใช้สื่อเทคโนโลยีและช่องทางที่จะสื่อสารกับชาวบ้าน เลือกใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย สื่อจูงใจ มีวิธีการสอนที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ

๔. ผู้รับสาร (Receiver) พระนักพัฒนาต้องมีการวิเคราะห์ผู้รับสาร เพื่อจะได้วิธีสื่อสารกับเป้าหมายของตนเองในแต่ละชุมชนให้เข้าใจ มีแรงจูงใจในการพัฒนาตน มีความพยายามในการปฏิบัติ และมีความสุขจากการเรียนรู้และทำกิจกรรมทางพุทธศาสนา

๕. การสร้างเครือข่าย (Network) พระนักพัฒนาที่มีหลายกลุ่ม ได้แก่ พระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา พระธรรมจาริกในพื้นที่ เพื่อสร้างเป้าหมายเดียวกัน เป็นหัวใจสำคัญในการช่วยสนับสนุนการสื่อสารกระบวนการวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพแสดงแนวทางปฏิบัติการ / กระบวนการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บจากกลุ่มประชากรในพื้นที่เป็นข้อมูลสำคัญโดยการพูดคุยแบบตัวต่อตัว ได้นำมาสังเคราะห์องค์ความรู้ของพื้นที่ต้นแบบ (Model) ในการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ สบเมย แม่ลาน้อย ชุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอน ของเครือข่าย พระนักพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ๕ ด้าน ดังนี้

ด้านการส่งสาร : พระนักพัฒนาต้องมีความรู้ มีคุณธรรม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นกัลยาณมิตร ต่อผู้รับสาร สามารถทำงานกับชาวบ้านในชุมชน และประสานกับเครือข่าย หน่วยงานอื่น ๆ ได้ดี

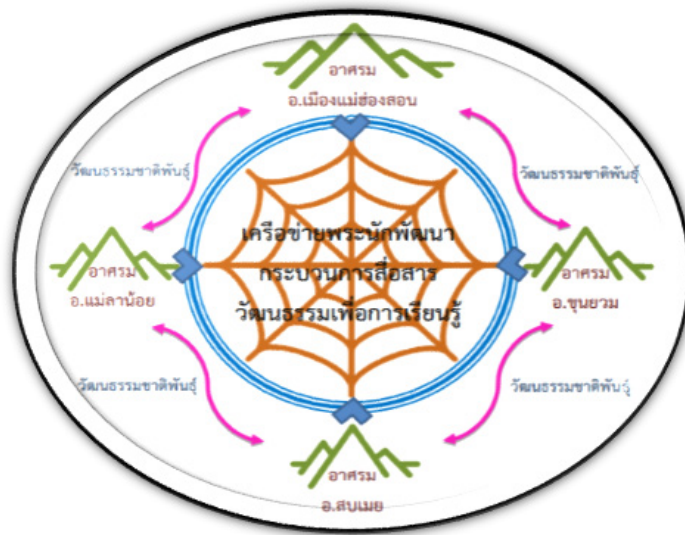
ด้านของตัวสาร : เนื้อหาที่พระนักพัฒนานำมาสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์ต้องมีสาระที่เป็นประโยชน์ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ หลักธรรม ตำนาน คติชน และนิทาน โดยพระนักพัฒนาสามารถสอดแทรกหลักธรรมต่าง ๆ กับสิ่งที่ชาวบ้านนับถือและปฏิบัติในชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านช่องทางสื่อสาร : ช่องทางสื่อสารนั้นเกี่ยวข้องกับสื่อบุคคลได้แก่ พระนักพัฒนาที่จะต้องพูดให้ฟัง ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นตัวอย่างให้กับชาวบ้านในชุมชน สามารถใช้เทคโนโลยีหนังสือ วีดีโอ เอกสาร ต่าง ๆ ในการช่วยสื่อสารในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ด้านผู้รับสาร : ผู้รับสารที่ดีจะได้รับประโยชน์จากการฟังนั้นต้องมีหลักธรรมสำหรับอุบาสก อุบาสิกา ๕ ประการ (อุบาสกธรรม ๕) คือ

๑. มีศรัทธา เป็นผู้สมบรูณ์ด้วย ศรัทธา
๒. มีศีล สำรวมกาย วาจาของตนให้เรียบร้อยดี ไม่มีโทษ
๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว
๔. แสวงหาเขตบุญในทางพระพุทธศาสนา
๕. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกเขตพระพุทธศาสนา

ด้านเครือข่าย : พระนักพัฒนากับชุมชนทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อเชื่อมโยง กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่ให้ทำงานร่วมกันผ่านระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างอำเภอและ เชื่อมโยงแนวคิด หลักการ เครื่องมือ และวิธีการปฏิบัติ ที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกันและ ให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาแนวปฏิบัติและ กระบวนการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง

ภาพแสดงรูปแบบแนวปฏิบัติและกระบวนการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้
ของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง:พื้นที่ต้นแบบ สบเมย แม่ลาน้อย ขุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอน

ผู้วิจัยขออธิบายความหมาย ดังนี้ ไยแมงมูมเป็นสัญลักษณ์ของการทำงานเชื่อมสัมพันธ์เป็นเครือข่ายกัน ภูเขาเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีหลากหลาย ชาติพันธุ์หลายหมู่บ้านบนพื้นที่สูง และสายน้ำเป็นสัญลักษณ์ที่การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านการศึกษา สุขอนามัย จิตอาสาและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นตั้งสายน้ำที่ไหลผ่านไปแต่ละพื้นที่เพื่อความยั่งยืนของคนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ภาพสัญลักษณ์ที่ปรากฏในโมเดลนั้นเป็นการสกัดจากความคิดของชาวบ้านที่เดินทางเข้าร่วมถอดบทเรียนที่วัดพระธาตูปางหมู โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก พระครูอนุยุตสังฆกิจ, เจ้าอาวาสพระธาตුවัดปางหมูและเจ้าคณะตำบลปางหมู, จ.แม่ฮ่องสอน เมื่อวันที่อาทิตย์ ที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๖๑

บทสรุป

แนวปฏิบัติและกระบวนการสื่อสารวัฒนธรรม เพื่อการเรียนรู้ของเครือข่ายพระนักพัฒนาบนพื้นที่สูง : พื้นที่ต้นแบบ สบเมย แม่ลาน้อย ขุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอน ผู้ทำการศึกษาวิจัยเป็นนักการศึกษาสายวิชาการ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ ผลลัพธ์ที่ได้มีความคุ้มค่าต่องบประมาณที่ได้ลงทุนไปเพื่อนำไปประกอบการกำหนดนโยบายของชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์จังหวัด และแผนการพัฒนาชุมชน ที่นำเอาหลัก บวร ประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียน มาบูรณาการเข้าด้วยกัน คือการนำแนวทาง

ปฏิบัติในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ การนำผลเชิงลึกข้อมูลในพื้นที่ต่อการดำเนินการด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ แนวปฏิบัติของเครือข่ายพระนักพัฒนาและกระบวนการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ และองค์ความรู้ของพื้นที่ต้นแบบ (Model) ในการสื่อสารวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ต้นแบบ สบเมย แม่ลาน้อย ชุนยวม เมืองแม่ฮ่องสอนของเครือข่ายพระนักพัฒนา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมี โครงสร้าง (Structured In-Depth Interview) ตัวแทนกลุ่มพระสังฆาธิการหรือพระนักพัฒนาในพื้นที่ ตัวแทนกลุ่มผู้นำชุมชน และตัวแทนกลุ่มแกนนำ และการสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียน (Lesson Learned Focus Group Discussion) พื้นที่ต้นแบบสร้างใยแมงมุมเพื่อเชื่อมเครือข่ายชุมชนด้วยจิตใจของทุกคนในชุมชน ฝึกคนภูเขาน้ำในพื้นที่ยุทธศาสตร์ชาติพันธุ์ ผสานสายน้ำที่หลังไหลมารวมกันเกื้อกูลซึ่งกันและกันตลอดไป

บรรณานุกรม

- กฤตินี ณัฏฐ์ วุฒิสีหิ และคณะ. โครงการศึกษาวิจัยพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของโลกที่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม-สังคมไทย. รายงานวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจ ศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- นิตยา เงินประเสริฐศรี. “การวิจัยแบบมีส่วนร่วม”. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๗ กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร. เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๕๘.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร: โอเอ็นจี การพิมพ์, ๒๕๔๒.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่. คู่มือการปฏิบัติศาสนกิจของพระบัณฑิตอาสา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์พี.ดี., ๒๕๕๐.
- สุพัทธรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครั้ว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.
- อรทัย อัจฉา และสมศักดิ์ นัคลาจารย์. เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตส์ : รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการ. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.
- ลักษณะประชากรจังหวัดแม่ฮ่องสอน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [http://www.maehongson.go.th/urupl/maehongson /document/mhs_popchar.pdf](http://www.maehongson.go.th/urupl/maehongson/document/mhs_popchar.pdf) [๔ มีนาคม ๒๕๖๑]